

จดหมายข่าว (E-Newsletter: Agri. Policy Research)

งานวิจัยเชิงนโยบายเกษตร

ปีที่ 10 ฉบับที่ 3

ประจำเดือน กันยายน – ธันวาคม 2565

ความเบื้องต้น

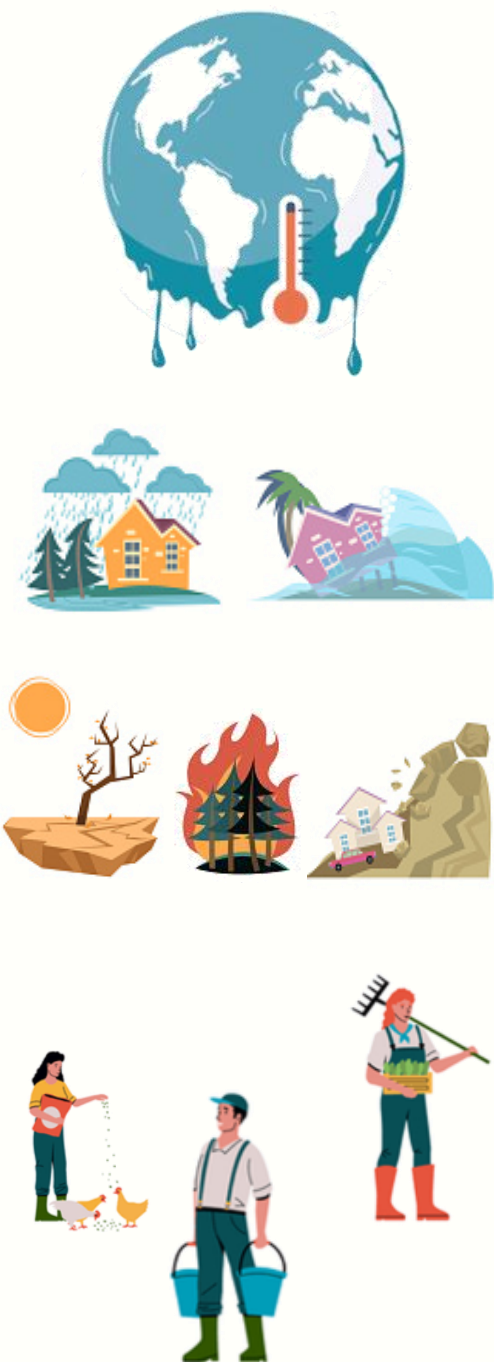
โดย รศ.สมพร อิศวิลานนท์ และ ดร.ปิยะทัศน์ พาพอนุรักษ์
สถาบันคลังสมองของชาติ

เนื้อหาในจดหมายข่าว “งานวิจัยเชิงนโยบายเกษตร” ฉบับสุดท้ายของปี 2565 นี้ เป็นการสรุปผลการศึกษาจากโครงการวิจัย “ความเสี่ยง การเตรียมความพร้อมรับมือและการปรับตัวต่อเหตุการณ์ไม่ปกติของเกษตรกรไทย” โดยมี รศ.ดร.สิทธิเดช พงศ์กิจวรสิน และคณะ เป็นผู้ศึกษา โครงการวิจัยดังกล่าวเป็นหนึ่งในโครงการวิจัยที่สำนักประสานงาน “งานวิจัยเชิงนโยบายเกษตรและเสริมสร้างเครือข่ายงานวิจัยเชิงนโยบาย” ซึ่งได้ดำเนินงานร่วมกันระหว่างสถาบันคลังสมองของชาติ และสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ได้ให้การสนับสนุน

งานศึกษาวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายในการศึกษามุมมองของเกษตรกรที่มีต่อความเสี่ยงในด้านต่างๆ อาทิ จากภัยธรรมชาติ จากความไม่แน่นอนของตลาด และจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ตลอดจนการเตรียมความพร้อม ความสามารถและอุปสรรคในการปรับตัวเมื่อเกิดความเสี่ยงของเกษตรกรชาวสวน

ซึ่งผลการศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่าเกษตรกรเผชิญความเสี่ยงและมีทัศนคติหรือความกังวลที่แตกต่างกันไป ทั้งความกังวลกับความเสี่ยงด้านภัยธรรมชาติที่ส่งผลให้ผลผลิตเสียหาย และเมื่อเกิดเหตุการณ์ไม่ปกติขึ้นเกษตรกรจะอาศัยประสบการณ์และการศึกษาเพื่อบรรเทาผลกระทบ แต่ยังคงมีประเด็นความเสี่ยงในอนาคตที่เกษตรกรยังไม่ตระหนักมากนัก พร้อมกับการนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับภาครัฐ

คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจดหมายข่าวฉบับนี้ จะมีส่วนช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและสนใจได้รับทราบ สามารถนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ได้

“ความเสี่ยง การเตรียมความพร้อมรับมือและการปรับตัวต่อเหตุการณ์ไม่ปกติ ของเกษตรกรไทย”

ศึกษาโดย รศ.ดร.ลลิตาเดช พงศ์กิจวรสิน และคณะ
คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“...นโยบายด้านการเกษตรที่ผ่าน
มาของภาครัฐยังคำนึงถึงการ
จัดการความเสี่ยง การลดความ
เปราะบาง การเพิ่มความเข้มแข็งใน
การปรับตัว ไม่มากนัก....
...เห็นได้จากนโยบายด้าน
การเกษตรส่วนใหญ่ที่มักจะ
ออกมาในลักษณะการอุดหนุน
ราคา การชดเชยความเสียหาย...”

ภาคเกษตรกรรมของไทยเป็นภาคเศรษฐกิจที่มีความสำคัญ แม้ว่าจะมีส่วนต่อ GDP ลดลงจากในอดีต แต่ยังคงเป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญที่มีความเกี่ยวเนื่องกับประชาชน ทั้งในแง่การเป็นแหล่งรองรับการทำงานของแรงงานจำนวนมาก และยังมี ความสำคัญในแง่การเป็นแหล่งความมั่นคงทางอาหารของประเทศ อย่างไรก็ตาม เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงประสบปัญหามีรายได้น้อย ต้นทุนสูง เกิดหนี้สินสะสมจำนวนมาก ปัญหาหลักที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการเผชิญกับความเสียหายจากหลายแหล่ง เช่น จากภัยธรรมชาติ ความผันผวนของราคา ความไม่แน่นอนในการขายสินค้า เมื่อเกิด เหตุการณ์ความผันผวนต่างๆ มักจะทำให้เกษตรกรที่ประสบปัญหาได้รับผลกระทบรุนแรง และไม่สามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ได้ อีกทั้งยังพัวพันจากปัญหาที่เผชิญได้ยาก ความ เปรียบบางของอาชีพเกษตรกรนี้มักจะส่งผลให้เกษตรกรโดยส่วนใหญ่มีปัญหาในด้านหนี้สิน รื้อร้างตามมา

นโยบายด้านการเกษตรที่ผ่านมาของภาครัฐยังคำนึงถึงการจัดการความเสี่ยง การลดความเปราะบาง การเพิ่มความเข้มแข็งในการปรับตัว ไม่มากนัก หน่วยงานต่างๆ ยังขาดองค์ความรู้ที่สำคัญในการออกแบบนโยบายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะความเข้าใจใน มุมมอง ข้อจำกัด และพฤติกรรมของเกษตรกรอย่างแท้จริง เมื่อเกษตรกรขาดความ เข้มแข็งในการเผชิญเหตุการณ์ไม่ปกติ (Shock) ทำให้ภาครัฐยังมีหน้าที่ที่ต้องเข้าไป ช่วยเหลือเป็นการเฉพาะหน้าเมื่อเกิดเหตุการณ์ไม่ปกติขึ้นอยู่เสมอ เห็นได้จากนโยบาย ด้านการเกษตรส่วนใหญ่ที่มักจะออกมาในลักษณะการอุดหนุนราคา การชดเชยความเสียหาย

การระบาดของโควิด-19 ในปี 2563 เป็นอีกเหตุการณ์ไม่ปกติที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบ ต่อเศรษฐกิจเป็นวงกว้าง เหตุการณ์ไม่ปกติ (Shock) ในครั้งนี้น่าสนใจตรงที่เป็น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในฝั่งห่วงโซ่อุปทาน ผลกระทบเกิดขึ้นต่อการขนส่ง ช่องทางการขาย สินค้า และการส่งออก ซึ่งเกิดขึ้นไม่บ่อยนักกับภาคการเกษตรไทย กระทบกับทั้งตลาด ส่งออกและการบริโภคในประเทศ นอกจากนี้ ยังส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมผู้บริโภคในการซื้อ สินค้า จนอาจเกิดความปกติใหม่ (New Normal) ในการซื้อสินค้าเกษตร ซึ่งอาจส่งผล ต่อการขายผลผลิตของเกษตรกรด้วยเช่นกัน

ซึ่งโจทย์ที่น่าสนใจ คือ จากเหตุการณ์ไม่ปกติ (Shock) เกษตรกรกลุ่มใดเป็นกลุ่ม ที่ปรับตัวได้ ปัจจัยอะไรเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกษตรกรกลุ่มนี้มีความยืดหยุ่นมากกว่า กลุ่มอื่น รวมทั้งอะไรที่เป็นอุปสรรคในการปรับตัวของเกษตรกรในช่วงวิกฤติที่เกิดขึ้น

๙ วัตถุประสงค์ในการศึกษา

- 1) ศึกษามุมมองของเกษตรกรที่มีต่อความเสี่ยงและเหตุการณ์ไม่ปกติที่ตนเองเผชิญ
- 2) ศึกษาการป้องกันหรือการเตรียมความพร้อมในการเผชิญหน้าเหตุการณ์ไม่ปกติ (ก่อนเกิดเหตุ) โดยวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเตรียมความพร้อมที่แตกต่างกันระหว่างเกษตรกร
- 3) ศึกษาการปรับตัวของเกษตรกรหลังจากเหตุการณ์การระบาดของโควิด-19 โดยวิเคราะห์พฤติกรรม การตัดสินใจ ปัญหาและอุปสรรค และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการปรับตัวของเกษตรกร และการฟื้นตัวของเกษตรกร

๙ ขอบเขตการศึกษา

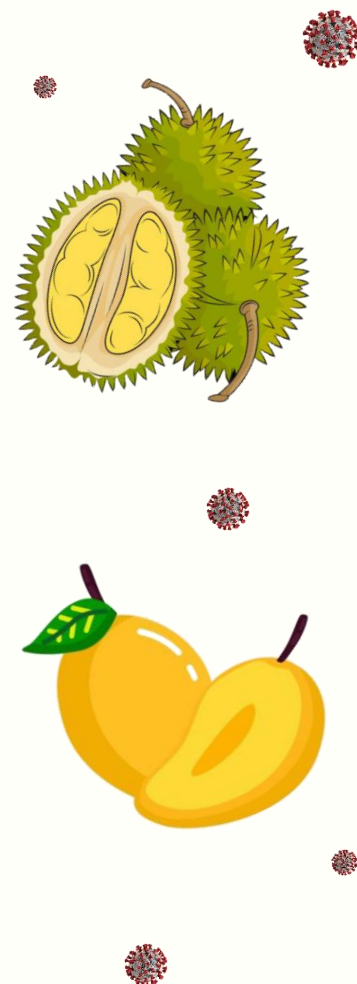
ศึกษาเกษตรกรที่ปลูกไม้ผลที่มีฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิตในช่วงลือคดาวน์ที่เกิดวิกฤติโควิด-19 ระบาดรุนแรงมากที่สุดในประเทศไทย (เดือนกุมภาพันธ์ ถึง เดือนพฤษภาคม 2563) เช่น ทุเรียน มะม่วง โดยไม้ผลจัดเป็นกลุ่มผลผลิตที่เห็นว่าการปรับตัวด้านช่องทางการขายได้มากกว่าพืชผัก แต่ก็มีข้อจำกัดในการเก็บรักษาผลผลิตมากกว่าข้าวและธัญพืช ทำให้เป็นกลุ่มเกษตรกรที่เผชิญแรงกดดันในการปรับตัวและมีช่องทางการปรับตัวได้ ทั้งนี้ ขอบเขตการศึกษาจะรวมทั้งเกษตรกรกลุ่มที่มีการปรับตัวและกลุ่มที่ไม่ได้ปรับตัวจากเหตุการณ์โควิด-19 เพื่อให้เข้าใจถึงการเปลี่ยนพฤติกรรมและข้อจำกัดในการปรับพฤติกรรม

ในด้านการศึกษา มุมมองความเสี่ยงและการเตรียมความพร้อมของเกษตรกร (วัตถุประสงค์ข้อ 1-2) ได้เก็บข้อมูลความเสี่ยงในทุกด้าน เช่น ภัยธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความผันผวนทางราคา และด้านการตลาด ซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละผลผลิต เพื่อทราบถึงการให้ความสำคัญและความกังวลของเกษตรกร เนื้อหาในส่วนนี้จะมีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายของภาครัฐสำหรับผลผลิตต่างๆ ในอนาคต ประกอบกับความเข้าใจในปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรเตรียมความพร้อมได้ จะนำไปสู่นโยบายที่ช่วยส่งเสริมเกษตรกรให้เตรียมพร้อมรับมือกับความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตได้ดียิ่งขึ้น

ในด้านการปรับตัวหลังเกิดเหตุและการฟื้นตัว (วัตถุประสงค์ข้อ 3) จะเน้นการปรับตัวหลังเกิดเหตุการณ์ลือคดาวน์จากระบาดของโควิด-19 เพราะเป็นเหตุการณ์ใหญ่ ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน และเกษตรกรสามารถให้ข้อมูลได้

ศึกษาเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงและทุเรียนเป็นหลัก เนื่องจากเป็นไม้ผลที่ผลผลิตออกสู่ตลาดในช่วงการลือคดาวน์ภายใต้การระบาดของโควิด-19 โดยแบ่งเป็นเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (มะม่วงน้ำดอกไม้สีทอง จ.นครราชสีมา และมะม่วงมหาชนก จ.กาฬสินธุ์) และเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในภาคตะวันออก (จ.ระยอง จ.จันทบุรี และ จ.ตราด) และภาคใต้ (จ.นครศรีธรรมราช) รวม 180 ครัวเรือน

“...ศึกษาเกษตรกร กลุ่มทุเรียน มะม่วง .ก็มีการปรับตัวและกลุ่มที่ไม่ได้ปรับตัวจากเหตุการณ์ โควิด-19...”

✂ กรอบแนวคิดในการศึกษา

ความเสี่ยง (Risk) หรือโอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ไม่ปกติที่เกษตรกรจะต้องเผชิญ

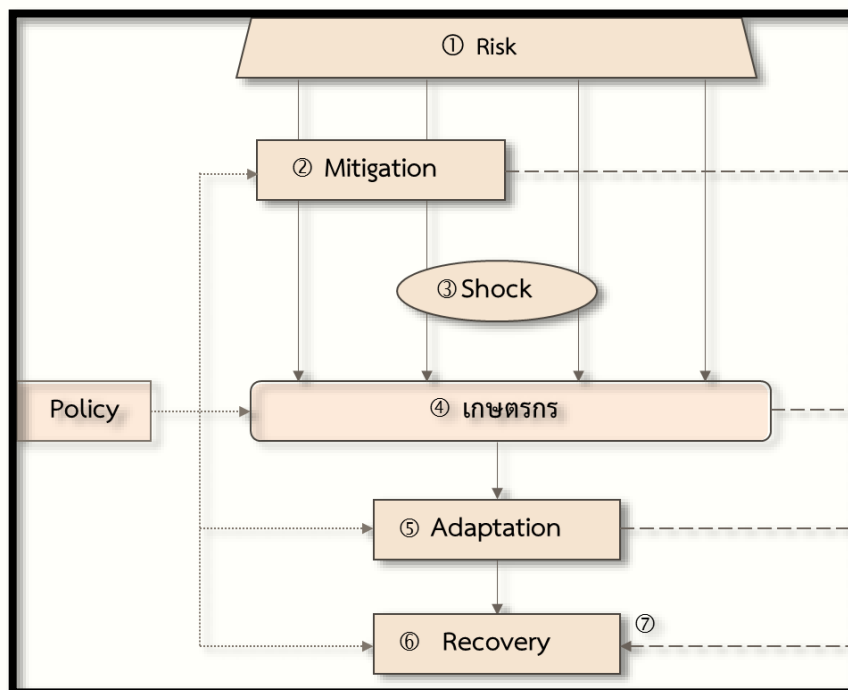
การบรรเทาความเสี่ยง (Ex-ante) คือ วิธีการในการเตรียมตัวเพื่อรองรับความเสี่ยงบางอย่างที่จะเกิดขึ้นก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์ไม่ปกติขึ้น (shock)

เหตุการณ์ไม่ปกติ (Shock) คือ ความเสี่ยงที่เกิดเหตุการณ์ขึ้นจริง มีผลกระทบทำให้เกษตรกรเกิดความเสียหาย

การปรับตัว (Adaptation) คือ กลยุทธ์หรือวิธีการที่เกษตรกรปรับตัวหลังจากการเผชิญกับเหตุการณ์ไม่ปกติ (shock)

การฟื้นตัว (Recovery) คือ ความสามารถในการฟื้นตัวของเกษตรกรหลังเผชิญกับเหตุการณ์ไม่ปกติที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจมีบางครัวเรือนที่สามารถฟื้นตัวได้และบางครัวเรือนไม่สามารถฟื้นตัวได้ โดยปัจจัยที่กำหนดการฟื้นตัวของเกษตรกร คือ วิธีการในการบรรเทาความเสี่ยง ลักษณะของตัวเกษตรกรเอง และ วิธีการในการปรับตัว

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย หรือ นโยบายภาครัฐ (Policy) ที่จะสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรใน 4 ลักษณะ คือ 1) วิธีการที่เกษตรกรสามารถรับมือกับความเสี่ยงมากขึ้น 2) วิธีการที่สามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรเอง 3) วิธีการที่เกษตรกรสามารถปรับตัวได้ดีขึ้น 4) วิธีการที่เกษตรกรสามารถฟื้นตัวได้ดีขึ้น

กรอบแนวคิดตั้งต้นในการวิเคราะห์

✂ สรุปผลการศึกษา

เกษตรกรในกลุ่มต่างๆ เผชิญความเสี่ยงและมีทัศนคติหรือความกังวลที่แตกต่างกันไป ในภาพรวมเกษตรกรทั้งที่ปลูกมะม่วงและทุเรียนจะมีความกังวลกับความเสี่ยงด้านภัยธรรมชาติที่ส่งผลให้ผลผลิตเสียหาย เช่น โรคพืชโรคแมลง ลมฝนลมพายุ มากกว่าความเสี่ยงด้านอื่นอย่างชัดเจน เนื่องจากเป็นปัญหาที่เคยเผชิญมาในอดีต ในขณะที่เกษตรกรบางส่วนยังมีความกังวลในด้านการตลาด เช่น เกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงจะมีความกังวลต่อความเสี่ยงราคาตกต่ำผันผวนและไม่มีพ่อค้ารับซื้อ ในขณะที่เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนมีความกังวลต่อการที่เกษตรกรบางส่วนทำผลผลิตคุณภาพต่ำออกสู่ตลาดซึ่งจะส่งผลต่อการรับซื้อในระยะยาวจากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความกังวลของเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงได้แก่ สัดส่วนพื้นที่ที่ปลูกพืชหลักต่อพื้นที่ทั้งหมด (+) และสัดส่วนการขายในช่องทางหลักต่อการขายทั้งหมด (-) ในขณะที่ของผู้ปลูกทุเรียน ได้แก่ ประสบการณ์ (-) และสัดส่วนของการขายผลผลิตไปตลาดต่างประเทศ (-)

ในส่วนของการปรับตัวเตรียมรับมือกับความเสี่ยงพบว่า เกษตรกรพยายามที่จะลดปัญหาที่เกิดจากการผลิตโดยใช้ความพยายามอย่างมากในการดูแลรักษาช่วงติดดอกออกผลรวมทั้งใช้ปุ๋ยและสารเคมีมาก ส่วนหนึ่งพยายามทำผลผลิตนอกฤดูกลหรือการขายผลผลิตในตลาดต่างประเทศเพื่อหลีกเลี่ยงความผันผวนของราคา

อย่างไรก็ตาม เกษตรกรไม่ได้สนใจที่จะเข้าร่วมโครงการประกันพืชผลและไม่ได้รับประโยชน์จากโครงการเยียวยาความเสียหายจากภัยธรรมชาติของรัฐเนื่องจากเงื่อนไขไม่เหมาะสม เกษตรกรมองว่าการปรับตัวหลายอย่างมีประโยชน์มากแต่ทำยาก เช่น การผลิตนอกฤดูกล การขายต่างประเทศ ส่วนใหญ่จึงเลือกวิธีที่ทำได้ไม่ยาก เช่น การใช้สารเคมี

เมื่อเกิดเหตุการณ์ไม่ปกติขึ้น ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงได้แก่ การศึกษา (+) และสัดส่วนของการขายในช่องทางหลัก (-) ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าการขายผลผลิตผ่านช่องทางหลักในสัดส่วนสูงๆ กระจายช่องทางน้อยๆ แม้ว่าจะทำให้เกษตรกรมีความกังวลน้อย (คิดว่าขายได้) แต่หากมีเหตุการณ์ไม่ปกติ อาจจะทำให้เกษตรกรปรับตัวได้ช้า เนื่องจากมีทางเลือกน้อย ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนด

การปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน ได้แก่ ประสบการณ์ (+) และสัดส่วนของการขายผลผลิตไปตลาดต่างประเทศ (+) นั่นคือเกษตรกรที่มีประสบการณ์มาก มีความเชี่ยวชาญและขายผลผลิตในตลาดต่างประเทศมากมีแนวโน้มจะปรับตัวจากเหตุการณ์ไม่ปกติได้ดีกว่า

✂ สรุปผลการศึกษา (ต่อ)

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งคือจากการสำรวจและการสัมภาษณ์พบว่า ยังมีความเสี่ยงในอนาคตที่สำคัญและอาจเกิดขึ้นแต่เกษตรกรรายย่อยอาจจะยังไม่ตระหนักมากนัก ได้แก่ ความเสี่ยงที่มะม่วงน้ำดอกไม้จะเผชิญจากอุณหภูมิที่สูงขึ้นทำให้ผลผลิตอาจจะเสียหายง่ายขึ้น ซึ่งเกษตรกรส่วนหนึ่งเริ่มมองถึงการกระจายไปปลูกพันธุ์อื่นให้มากขึ้น และความเสี่ยงจากการท่วมตลาดและผูกขาดของล้งทุเรียนที่อาจจะเกิดขึ้น หากไม่มีการควบคุมดูแล ซึ่งความเสี่ยงกลุ่มนี้ที่เกษตรกรอาจจะมีการรับรู้ไม่มาก ควรต้องเป็นหน้าที่ของภาครัฐหรือภาควิชาการในการให้ความรู้หรือสร้างกลไกเครื่องมือในการจัดการปัญหาที่มีความเสี่ยงจะเกิดขึ้นได้

✂ ข้อเสนอแนะโดยภาพรวม

- (1) ภาครัฐควรปรับปรุงและพัฒนากลไกการประกันภัยพืชผลและการเยียวยาความเสียหายจากภัยธรรมชาติให้เหมาะสมกับเกษตรกรไม่ผลมากขึ้น และสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของระบบประกันภัยพืชผลในอนาคต
- (2) พัฒนาและถ่ายทอดเทคนิคในการดูแลผลผลิตให้กับเกษตรกรในลักษณะเชิงรุก โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดจากโรคพืชและแมลง ลมแรง และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ
- (3) ส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าถึงเงินลงทุนเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การขุดสระเพื่อเก็บน้ำ หรือการทำระบบน้ำ เพื่อให้เกษตรกรมีทางเลือกในการทำผลผลิตนอกฤดูกาลหรือคุณภาพสูงเพิ่มมากขึ้น
- (4) ส่งเสริมให้มีการแข่งขันของผู้รับซื้อในพื้นที่และป้องกันการท่วมตลาดของผู้รวบรวมรายใหญ่ ในขณะเดียวกัน ภาครัฐก็ควรส่งเสริมการบริหารจัดการและใช้กฎระเบียบที่ส่งเสริมการแข่งขันที่เป็นธรรมและมีประสิทธิภาพในตลาดผู้รับซื้อหรือพ่อค้ารวบรวม ในช่วงสถานการณ์โควิดชี้ให้เห็นว่าความเข้มแข็งในการบริหารจัดการผลผลิตของพ่อค้าเป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งที่อาจจะมีประโยชน์ต่อเกษตรกรและเศรษฐกิจในภาพรวมภายใต้สถานการณ์ไม่ปกติ และ
- (5) ขยายตลาดต่างประเทศและส่งเสริมเกษตรกรให้พัฒนาคุณภาพสินค้าให้ได้มาตรฐาน

✕ ข้อเสนอแนะรายผลผลิต

- (1) ส่งเสริมให้เกษตรกรที่ปลูกเฉพาะมะม่วงน้ำดอกไม้สีทองกระจายความหลากหลายของพันธุ์ที่ปลูก โดยเฉพาะพันธุ์ที่ต้องการการลงทุนและการดูแลรักษาไม่เข้มข้นเท่าและมีความต้องการในตลาดมาก เช่น พันธุ์มหาชนก เขียวเสวย โชคอนันต์
- (2) รัฐควรให้การสนับสนุนในด้านองค์ความรู้ และเทคนิคและองค์ประกอบพื้นฐานที่จำเป็นรวมถึงการสนับสนุนช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วง ในการวางแผนการกระจายผลผลิตนอกฤดู ส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น ให้สามารถทำการแปรรูปผลผลิตที่เหมาะสมกับความต้องการตลาดต่างประเทศ รวมถึงการส่งเสริมให้สามารถการคัดแยกเกรดผลผลิตเพื่อกระจายส่งไปตลาดที่มีความต้องการต่างกัน
- (3) แม้ว่าทุเรียนพันธุ์หมอนทองยังเป็นที่ต้องการของตลาดมากและเหมาะกับการปลูกเพื่อการค้าเนื่องจากมีความทนทานและให้ผลผลิตมาก อย่างไรก็ตาม การกระจายสายพันธุ์ก็เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเกษตรกรที่ต้องการกระจายความเสี่ยงในระยะยาว เนื่องจากพื้นที่การผลิตทุเรียนหมอนทองกำลังเพิ่มขึ้นมากทั้งจากประเทศเพื่อนบ้านและจีนเอง เพื่อเป็นการกระจายความเสี่ยงและเปิดตลาดใหม่และเพิ่มการแข่งขันในตลาดผู้รับซื้อ ทั้งนี้ ต้องเลือกชนิดพันธุ์ที่เป็นที่ต้องการของตลาดและให้ผลผลิตสูง เช่น มูฮันคิง
- (4) ส่งเสริมองค์ความรู้ให้เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน โดยเฉพาะในภาคใต้ ให้สามารถทำเรื่องเกี่ยวกับผลผลิตได้เอง เพื่อลดการพึ่งพาทีมเก็บเกี่ยวของพ่อค้าและควบคุมคุณภาพของผลผลิตได้ในระยะยาว และ
- (5) การส่งเสริมการเชื่อมโยงเทคโนโลยีหรือองค์ความรู้จากสถาบันการศึกษาหรือปราชญ์ไม่ผลเพื่อใช้สำหรับการจัดการในแปลง เช่น การตัดแต่งต้นให้เตี้ย หรือการปรับลักษณะสวนให้สามารถใช้เครื่องจักรเข้ามาช่วยลดการจ้างแรงงานได้

ผู้ที่สนใจสามารถอ่านรายละเอียดเพิ่มเติมได้ในรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ที่

www.agripolicyresearch.com

✕ จัดทำโดย

สำนักประสานงาน “งานวิจัยเชิงนโยบายเกษตรและเสริมสร้างเครือข่ายงานวิจัยเชิงนโยบาย”

สถาบันคลังสมองของชาติ ดำเนินการร่วมกับ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ดร.ปิยะทัศน์ พาพอนุรักษ์ โทร. 02 126 7632 ต่อ 114 Email piyatat@knit.or.th,

คุณวรภัทร จิตรไพศาลศรี โทร. 02 126 7632 ต่อ 105 Email worapat@knit.or.th

www.agripolicyresearch.com